

**Абмен і гандаль у сістэме жыццезабеспячэння
пасляваеннай беларускай вёскі:
асноўныя тэндэнцыі і рэгіянальныя асаблівасці**

Сумко А.В.

Установа адукацыі “Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт”, Полацк

У артыкуле на прыкладзе Віцебскай вобласці разглядаецца спецыфіка абменна-гандлёвых аперацый у беларускай вёсцы ва ўмовах пасляваеннага аднаўлення. Праблемы ў гандлёвай сферы былі абумоўлены наступнымі фактарамі: катастрофічнымі наступствамі Вялікай Айчыннай вайны і цяжкасцямі аднаўлення дзяржаўнай і ўласнай гаспадаркі, карткавай сістэмай забеспячэння прамысловымі і харчовымі таварамі, неаднолькавымі стартавымі ўмовамі пасляваеннага аднаўлення насельніцтва заходніх (пераважаў прыватнаўласніцкі сектар) і ўсходніх раёнаў (калектыўныя гаспадаркі).

Мэта артыкула – на падставе аналізу матэрыялаў вуснай гісторыі і архіўных дакументаў вызначыць асноўныя тэндэнцыі і рэгіянальныя асаблівасці абменна-гандлёвых аперацый у пасляваеннай сістэме жыццезабеспячэння вясковага насельніцтва Віцебшчыны.

Матэрыял і метады. Метадалогія даследавання прадугледжвае міждысцыплінарны падыход на сутыку эканамічнай этналогіі, вуснай гісторыі, рэгіяналістыкі і гісторыі штодзённасці, калі асабісты жыццёвы вопыт прадстаўніка лакальнай сельскай супольнасці разглядаецца ў шырокім кантэксце гістарычнага развіцця беларускай нацыі ў першыя пасляваенныя гады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Характар таварнага абмену ў пасляваеннай беларускай вёсцы істотным чынам адрозніваўся ад гарадскога гандлю, дзе панавалі таварна-грашовыя адносіны. Фінансавая сістэма пасляваеннай вёскі характарызавалася практычна поўнай адсутнасцю грашовых сродкаў у якасці афіцыйнай зароботнай платы калгаснікаў. У гэтай сітуацыі пераважаў натуральны тавараабмен, а неабходныя для аднаўлення асабістай гаспадаркі і выплаты падаткаў грошы здабываліся неформальным ці нават крымінальным спосабам.

Заклучэнне. Пасляваенныя абменна-гандлёвыя аперацыі вясковага насельніцтва Віцебшчыны мелі спецыфічны характар. Ва ўмовах адсутнасці грашовых сродкаў прыярытэтнае значэнне меў абмен, які ўсведамляўся сялянамі менавіта як гандлёвая аперацыя. Прадметам дадзенага працэсу звычайна выступалі дэфіцытныя тавары, якія абменьваліся на неабходныя ў штодзённым жыцці рэчы (швейная машынка за карову, адзежа за хлеб і г.д.). Сяляне-аднаасобнікі (“заходнікі”) былі асноўнымі прадаўцамі на рынках і маглі дазволіць сабе распараджацца харчовымі рэсурсамі больш свабодна, у адрозненні ад сялян-калгаснікаў (“ўсходнікаў”), для якіх набыццё тавараў першай неабходнасці было праблемай элементарнага выжывання ў першыя гады пасля вызвалення.

Ключавыя словы: абмен, гандаль, сістэма жыццезабеспячэння, пасляваенная вёска.

**Exchange and Trade in the Life Support System
of the Post-War Belarusian Village: Main Trends
and Regional Features**

Sumko A.V.

Education Establishment “Polotsk State University”, Polotsk

The article deals with the specifics of exchange and trade operations in the Belarusian countryside in the post-war reconstruction, using the example of Vitebsk Region. The problems in the trade environment were caused by the following factors: the disastrous consequences of the Great Patriotic War and the difficulties with restoring the national and private economy, the ration card system of supply of manufactured goods and food products, and the unequal starting conditions for the post-war recovery of the population in the Western (private sector mainly) and Eastern regions (collective farms).

The goal is to determine the main trends and regional features of exchange and trade operations in the post-war life support system of the rural population of Vitebsk Region based on the analysis of oral history and archival documents.

Material and methods. The research methodology provides an interdisciplinary approach at the intersection of economic ethnology, oral history, regionalism and living history, when the personal life experience of a representative of the local rural community is considered in the wide context of the historical development of the Belarusian nation in the first post-war years.

Findings and their discussion. The nature of commodity exchange in the post-war Belarusian countryside significantly differs from urban trade, where commodity-money relations dominated. The financial system of the post-war village was characterized by an almost complete lack of money as the official salary of collective farmers. In that situation, the exchange of goods prevailed, and the money needed to restore the individual household and pay taxes was obtained in an informal or even criminal way.

Conclusion. The post-war exchange and trade operations of the village population of Vitebsk Region had a specific character. In the absence of money, the priority was the exchange, which was perceived by the peasants as a trade operation. The subject of exchange was usually scarce goods that were exchanged for things necessary in everyday life (a sewing machine for a cow, clothes for bread, etc.). Individual farmers («Westerners») were the main sellers in the markets and could afford to deal with food resources more freely, in contrast to collective farmers (“Easterners”), for whom the purchase of essential goods was a problem of basic survival in the first years after the liberation.

Key words: exchange, trade, life support system, post-war village.